

Η Ελλάδα σε Θεσμική υποχώρηση: Η κοινωνία των πολιτών καταγράφει την ολίσθηση του κράτους δικαίου

Περίληψη

Η προάσπιση και ενίσχυση του κράτους δικαίου παραμένει άμεση προτεραιότητα της ελληνικής κοινωνίας των πολιτών, ενόψει της συνεχιζόμενης υποχώρησης των θεσμών της χώρας.

Χρόνιες πλημμέλειες και νέες απειλές για το κράτος δικαίου στην Ελλάδα καταγράφονται από τις ανεξάρτητες οργανώσεις Vouliwatch, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ), Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA), HIAS Ελλάδος, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ) και Reporters United, με τη συνεισφορά μας στον ετήσιο έλεγχο των εθνικών συστημάτων που διεξάγει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω της [Έκθεσης για το Κράτος Δικαίου](#).

Εντοπίζουμε πέντε οριζόντια ζητήματα με αντίκτυπο στις διαφορετικές πτυχές του κράτους δικαίου στην Ελλάδα:

- ❖ Παρακολουθήσεις από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) και χρήση του λογισμικού κατασκοπείας Predator κατά υψηλόβαθμων κρατικών λειτουργών, δημοσιογράφων και άλλων στόχων,
- ❖ Παρέμβαση της κυβέρνησης στο έργο των συνταγματικά κατοχυρωμένων ανεξάρτητων αρχών όπως η Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ), ιδίως μέσω αντισυνταγματικών τροποποιήσεων της σύνθεσης της Αρχής, εκφοβισμού των μελών της και κλήση τους ως υπόπτων σε ποινικές διαδικασίες,
- ❖ Αναγκαστική εξαφάνιση ανθρώπων που ζητούν άσυλο στη χώρα υπό τη μορφή επαναπροωθήσεων, με συνέχιση της ευθείας παράβασης διαταγών του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την παροχή βοήθειας σε ανθρώπους σε κίνδυνο και για την πρόσβασή τους σε διαδικασίες ασύλου,
- ❖ Ολίσθηση της ελευθερίας του τύπου, με κατάταξη της χώρας στην τελευταία θέση της ΕΕ για δεύτερη συνεχή χρονιά, λόγω των απειλών και επιθέσεων, των παρακολουθήσεων και των καταχρηστικών αγωγών (SLAPPs) κατά δημοσιογράφων,
- ❖ Αστυνομική βία και αυθαιρεσία, ιδίως κατά μειονοτήτων, σε συνδυασμό με την ευρύτερη αντίληψη περί ατιμωρησίας των σωμάτων ασφαλείας και την έλλειψη αποτελεσματικής διερεύνησης.

Η έκθεσή μας επισημαίνει περαιτέρω παραβιάσεις των αρχών του κράτους δικαίου και των υποχρεώσεων που επιβάλλει το διεθνές, το ενωσιακό και το εθνικό δίκαιο, μεταξύ των οποίων:

- ❖ Καταστρατήγηση των συνταγματικών και νομοθετικών εγγυήσεων της καλής νομοθέτησης, μέσω της συνεχιζόμενης τακτικής των ανεπαρκών δημοσίων διαβουλεύσεων, της κατάθεσης και ψήφισης «πολυνομοσχεδίων» και εκπρόθεσμων ή/και άσχετων τροπολογιών, καθώς και της συνεχούς τροποποίησης προσφάτως ψηφισθέντων νόμων,
- ❖ Πλημμελής και αδιαφανής έλεγχος της διαφθοράς, οπισθοδρόμηση του πλαισίου για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης («πόθεν έσχες»), ζητήματα μη εφαρμογής του νόμου για το Μητρώο Διαφάνειας και για τα δώρα υπουργών και βουλευτών,

- ❖ Πλημμελής συμμόρφωση της χώρας με τις υποχρεώσεις διαφάνειας και ανοικτών δεδομένων, συμπεριλαμβανομένης της συστηματικής αδυναμίας ανταπόκρισης της Κυβέρνησης και της Βουλής σε αιτήματα πληροφοριών και κατάθεσης εγγράφων,
- ❖ Κατάχρηση του ποινικού δικαίου, ενδεικτικά των διατάξεων για τη διακίνηση, σε βάρος προσφύγων και μεταναστών, αλλά και κατά οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων για σύννομες δράσεις υποστήριξης.

Στόχος της συνεισφοράς μας είναι να υποστηρίξουμε τη διαδικασία ελέγχου του κράτους δικαίου με την υποβολή αξιόπιστων και επίκαιρων πληροφοριών και να αιτηθούμε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τη διατύπωση συστάσεων προς την Ελλάδα για συγκεκριμένες δεσμεύσεις, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματική συμμόρφωση της χώρας με τις θεμελιώδεις αρχές και νομικές υποχρεώσεις του δικαίου της ΕΕ.

Η Ελληνική Κυβέρνηση οφείλει να:

1. Διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του θεσμού της νομικής βοήθειας στην Ελλάδα, υπό την εποπτεία του Υπουργείου της Δικαιοσύνης, με στόχο την αντιμετώπιση των καταγεγραμμένων ελλείψεων και την προώθηση της δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της νομικής βοήθειας.
2. Συμμορφώνεται αμέσως και πλήρως με τα ασφαλιστικά μέτρα που υποδεικνύει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σύμφωνα με το Άρθρο 39 του Κανονισμού του.
3. Ενισχύσει τη διαφάνεια της διερεύνησης καταγγελιών κακομεταχείρισης από σώματα ασφαλείας, παρέχοντας, μεταξύ άλλων, στοιχεία για τον αριθμό υποθέσεων που εξετάζονται από την ποινική δικαιοσύνη και από μη δικαστικούς μηχανισμούς ελέγχου, καθώς και για τα αποτελέσματα των ερευνών.
4. Διασφαλίσει ότι το σύστημα πόθεν έσχες, τόσο σε επίπεδο νομοθεσίας όσο και σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής, εναρμονίζεται με τις αρχές της διαφάνειας και της λογοδοσίας καθώς και με τις συστάσεις της Greco.
5. Ενισχύσει τη διαφάνεια της λειτουργίας των Επιτροπών της Βουλής και ιδίως της Επιτροπής Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης.
6. Υιοθετήσει ένα ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των δημοσιογράφων και των πηγών τους από παράνομη παρακολούθηση και να επισπεύσει τις έρευνες σχετικά με την παρακολούθηση δημοσιογράφων και άλλων προσώπων τόσο μέσω υποκλοπών από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) όσο και μέσω παράνομης χρήσης του λογισμικού κατασκοπείας Predator σε βάρος στόχων.
7. Θεσπίσει νομοθεσία κατά των αγωγών SLAPP για την προστασία των δημοσιογράφων και των μέσων ενημέρωσης από τις καταχρηστικές αγωγές.
8. Διασφαλίσει την ουσιαστική πρακτική εφαρμογή του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφορία καθώς και των διατάξεων για τα ανοικτά δεδομένα.
9. Εφαρμόσει τους κανόνες που θέτει το Σύνταγμα, ο Κανονισμός της Βουλής, ο Ν 4622/2019 και το Εγχειρίδιο Νομοπαρασκευαστικής Μεθοδολογίας σχετικά με τη νομοπαρασκευαστική / νομοθετική εργασία, συμμορφούμενη προς τις αρχές του κράτους δικαίου και της καλής νομοθέτησης.

10. Διασφαλίσει την ανεξάρτητη και απρόσκοπτη λειτουργία των ανεξάρτητων αρχών και των μελών τους στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους.
11. Αναθεωρήσει τις ρυθμίσεις για την εγγραφή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και να διασφαλίσει τη συμμόρφωση του πλαισίου με τους ενωσιακούς κανόνες και δη τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία προσωπικών δεδομένων, καθώς και με τις συστάσεις του ΟΗΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης.
12. Εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές για να αποσαφηνιστεί ότι η παροχή συμβουλευτικής και συνδρομής σε άτομα που εισέρχονται παράτυπα στην Ελλάδα με βούληση να αιτηθούν διεθνή προστασία και η επικοινωνία προς τούτο δεν δύνανται να ερμηνευτούν ως αξιόποινες πράξεις.

Σας καλούμε να διαβάσετε την πλήρη αναφορά μας και να μοιραστείτε την πρωτοβουλία μας. Οφείλουμε συλλογικά να συνεχίσουμε την προσπάθεια υπεράσπισης του κράτους δικαίου στη χώρα μας και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Greece in institutional decline: Civil society tracks persisting rule of law backsliding

Executive Summary

Defending and strengthening the rule of law in remains a core priority for Greek civil society against the backdrop of ongoing institutional decline in the country.

Independent organisations Vouliwatch, Greek Council for Refugees (GCR), Refugee Support Aegean (RSA), HIAS Greece, Hellenic League for Human Rights (HLHR) and Reporters United document persisting deficiencies and emerging threats to the rule of law in Greece in their contribution to the European Commission's annual monitoring of Member States' systems through its [Rule of Law Report](#).

We identify five cross-cutting issues permeating different pillars of the rule of law in Greece:

- ❖ Surveillance by the National Intelligence Service (EYP) and use of Predator spyware against high-ranking state officials, journalists and other targets;
- ❖ Government interference in the work of constitutionally protected independent authorities such as the Communication Security and Privacy Authority (ADAE), namely through unconstitutional changes to its composition, intimidation of its members and summons thereof as suspects in criminal proceedings;
- ❖ Enforced disappearance of people seeking asylum in the country in the form of push backs, in continued direct contempt of European Court of Human Rights orders to provide assistance to people in distress and allow them access to asylum procedures;
- ❖ Declining press freedom ranking last among EU countries for a second consecutive year, on account of threats and attacks, surveillance and SLAPPs against journalists;

- ❖ Police violence and arbitrariness, especially against minorities, in combination with a general perception of impunity of law enforcement bodies and a lack of effective investigations.

Further breaches of rule of law principles and of international, EU and domestic legal obligations highlighted in our report include:

- ❖ Flouting of constitutional and legislative standards on good law-making through a persisting record of inadequate public consultations, submission of 'omnibus' bills and last-minute unrelated amendments, and recurrent reform of freshly adopted legislation;
- ❖ Deficient and non-transparent anti-corruption scrutiny, row-back on asset declaration standards, 'dead letter' standards on the lobbying register and on gifts to Cabinet Members and MPs;
- ❖ Poor implementation of transparency and open data obligations, including consistent failure to respond to requests for information and access to documents across Government and Parliament;
- ❖ Misuse of criminal law e.g. smuggling provisions against refugees and migrants, as well as against civil society organisations and human rights defenders carrying out lawful support activities.

Through our contribution, we aim to inform the rule of law monitoring process with reliable, up-to-date evidence and urge the European Commission to recommend concrete commitments from Greece to ensure effective compliance with EU foundational principles and legal obligations.

To that end, the Greek government should:

1. Ensure a more efficient and accountable institution for legal aid in Greece, under the supervision of the Ministry of Justice addressing identified shortcomings and promoting a fair and effective provision of legal aid.
2. Promptly and fully comply with interim measures indicated by the European Court of Human Rights under Rule 39 of the Rules of Court.
3. Enhance transparency on the effectiveness of investigations of allegations of ill-treatment by law enforcement bodies, including through disclosure of the number of cases processed by the criminal justice system and by non-judicial monitoring mechanisms, and of the outcome of such investigations.
4. Ensure that the asset declaration system, both in terms of legislation and implementation, is aligned with the principles of transparency and accountability and with GRECO recommendations.
5. Increase transparency in the work of the Parliamentary Committees and especially CIDA.
6. Adopt a robust legal framework regarding the protection of journalists and sources from illegal surveillance, as well as speed up the investigations regarding the surveillance of journalists and other persons, both in respect of wiretapping by the National Intelligence Service (EYP) and of illegal use of Predator spyware against targets.
7. Adopt anti-SLAPP legislation to protect journalists and media from SLAPPs.

8. Ensure the effective practical application of the right of access to information and open data provisions.
9. Apply the rules set by the Constitution, the Standing Orders of the Hellenic Parliament (Section of Parliamentary Business), L 4622/2019 and the Manual of Legislative Methodology for the preparation, submission and enactment of legislation, in accordance with the principles of the rule of law and of good law-making.
10. Ensure the independent and unimpeded operation of independent authorities and their members in the exercise of their functions.
11. Revise rules on registration of civil society organisations to ensure alignment with EU standards, including the fundamental rights to freedom of association, privacy and data protection, and compliance with UN and Council of Europe recommendations.
12. Adopt guidelines clarifying that advice and assistance to persons irregularly arriving in Greece with the intention to apply for international protection and communication to that end are not construed as criminal conduct.

We invite you to read the full report, share it and join us in our efforts to uphold the rule of law in our country and throughout the European Union.